

BUITEN

4^E JAARGANG N^O. 22.

ZATERDAG 28 MEI 1910.

Foto Aug. F. W. Vogt.

BOSHPAD OP ORANJE-NASSAUOORD.

INHOUD:

BOSCHPAD OP ORANJE-NASSAUOORD. ILLUSTRATIE.	BLZ. 253
OVERZICHT VAN DE WEEK.	„ 254
OVER DE NAGELATEN VERZEN VAN DEN NATUUR-DICHTER JACOB WINKLER PRINS, DOOR JOANNES REDDINGIUS	„ 254
UIT DEN TIJD DER BOKKENRIJDERS, II, DOOR A. F. VAN BEURDEN.	„ 255
DE DUNO (SLOT), DOOR R—L., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 256—259
VERZEN	BLZ. 257
EEN GEVAARLIJKE REIS DOOR DE WOLKEN, DOOR C. VAN BLOMBERGEN (SLOT).	„ 257
BATAVIASCHE VRUCHTEN: MANGGISTAN, ANANAS EN MADJA, GEÏLLUSTREERD.	„ 260
DE ABD'J TE TINTERN, DOOR A. BIENFAIT, GEÏLLUSTR.	„ 261
OVER ONZE HOENDERS EN HET HOUDEN DAARVAN, DOOR C. J. G. REPELIUS, GEÏLLUSTREERD	„ 262
DE BEGRAFENIS VAN KONING EDWARD VII VAN ENGE- LAND. TWEE ILLUSTRATIES	„ 264

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij, ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografien, teekeningen, enz.), geieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

15 MEI. In geheel Argentinië wordt de staat van beleg afgekondigd, om anarchistische storingen gedurende het eeuwfeest der Republiek te voorkomen.

De mogendheden, die Kreta beschermen, waarschuwen de Kretenzers, dat indien zij de Mohammedaansche afgevaardigden blijven uitsluiten van de Nationale Vergadering, dit zeer ernstige gevolgen zou kunnen hebben voor de Kretenzers.

16 MEI. Roosevelt te Londen door Koning George ontvangen.

17 MEI. De directeur van Publieke Werken te Amsterdam, A. W. Bos, belast met de tijdelijke directie der Gemeentelijke Electriciteitswerken.

Het stoffelijk overschot van Koning Edward met groote praal overgebracht van Buckingham Palace naar de Westminster Hall, om daar in staatsie te liggen.

Ontploffing in een ketelhuis te Canton (Ohio), waardoor ruim 20 personen gedood worden.

18 MEI. Algemeene vergadering der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.

Christelijke onderwijzers te Apeldoorn vergaderd, brengen een ovatie aan de Koningin en het Prinsesje op het Loo, bij de aanbidding van den Juliana-bijbel.

De luchtman Nau komt bij een vliegtocht te Juvisy om het leven.

Ontploffing van een dynamiet-magazijn te Pinar del Rio (Cuba), waarbij een honderdtal personen worden gedood.

19 MEI. De komeet van Halley gaat tusschen de aarde en de zon door.

De Tweede Kamer maakt een begin met de behandeling van het voorstel-Troelstra tot het houden eener enquête naar de handelingen van dr. Kuiper in de lintjeszaak.

Opening van het Internationaal Journalistencongres te Triëst, waarop ook ons land vertegenwoordigd is.

De Kretenzische Nationale Vergadering besluit de Mohammedaansche afgevaardigden niet toe te laten tot de vergadering.

20 MEI. Begrafenis van koning Edward VII van Engeland, met een luister als sinds menschenheugenis te Londen niet gezien was.

Huldiging van J. W. van Nohuis, deelnemer aan de Nieuw-Guinea-expeditie, in zijn geboorteplaats Leiden.

Mr. Troelstra houdt in de Tweede Kamer, onder buitengewone belangstelling van het publiek, een groote rede tot verdediging van zijn enquête-voorstel.

Uitspraak in het sensatieproces Tarnowska. Gravin Tarnowska wordt veroordeeld tot 8 jaar en 4 maanden gevangenisstraf. Naumoff tot 3 jaar en 1 maand, Priloekoff tot 10 jaren. Mevr. Perrier wordt vrijgesproken.

De staking der ingeschreven zeelieden te Marseille geëindigd. 21 MEI. Huldiging van de ontdekkingsreizigers mr. H. A. Lorentz en W. J. van Nohuis te Amsterdam, door de Maatschappij tot bevordering van het natuurkundig onderzoek der Nederlandsche koloniën en door de regeering.

Nederlandsche luchtman Jacques de Lesseps vliegt met een ééndekker in 30 minuten het Kanaal over.

22 MEI. In België hebben de verkiezingen voor de Kamer plaats, met den uitslag dat de clericale meerderheid behouden blijft.

Proclamatie van Koning George V aan zijn volk.

23 MEI. De strijd in de bouwvakken te Amsterdam, welke ruim vijf maanden geduurd heeft, geëindigd.

Over de nagelaten verzen van den natuur-dichter Jacob Winkler Prins.

BINNENKORT zal de letterkundige nalatenschap van Jacob Winkler Prins, voor zoo verre het zijne verzen betreft, in „de Wereldbibliotheek” 't licht zien. Deze tijding zal, naar het mij voorkomt, een stille, weemoedige vreugde verwekken bij zijn waarachtige vrienden, immers de dichter van „Sonnetten”, van „Zonder Sonnetten” en van 't tiental fraaie liedjes uit „Liefde's Erinnerung” is men niet vergeten.

Ik heb thans volbracht wat de dichter, ware hij in leven gebleven, met mij samen zoude gedaan hebben, namelijk 't maken van een bloemlezing uit zijn oude werk en het samenstellen van een nieuwen bundel, welke den naam zoude dragen van: „Natuur-Symboliek”.

Hij stelde zich voor enkele stukjes te knippen uit de grootere gedichten, welke indertijd geplaatst werden in „Zingende Vogels” en in de „Vlaamsche School” en die te voegen bij „Zonder Sonnetten”.

Ik ben nu met mijn arbeid gereed, arbeid van vele maanden, want telkens bemerkte ik, dat er weer gedichten zoek waren: 't schrift was bijkans onleesbaar, talrijk waren de duplicaten, terwijl ook de volgorde der stukken verschillend was.

Veel is er weg, helaas... en zal weg blijven, want de werkvrouw, belast met 't schoonmaken van zijn huis op de hei, heeft alle oude papieren verbrand, zoodat alle zakboekjes en kladjes verloren gingen, eeuwig jammer. Met den broer van den dichter deed ik een tocht door het oude huis in Beekbergen en vond in een schetsboek nog één fraai sonnet; wat er weg is, weet ik niet, maar er is 't een en ander weg, misschien veel, misschien weinig.

Jacob Winkler Prins had wel eens de gewoonte aan vrienden verzen te sturen. Zoo zond hij eens aan een meisje een gedicht, dat aanving:

Uw manteltje wapperde tegen mij aan...

Dit gedicht is o.a. ook verloren. De bedoelde jongedame heeft ongelukkig den brief, die het liedje bevatte, verscheurd en onder de overgeschoten papieren bevond zich geen origineel of afschrift. Alle kostbare kladjes, die een gedeelte van Natuur-Symboliek bevatten, zijn in het vuur gegooid door de werkvrouw, die den rommel wat zou opknappen! Slechts één, behalve het bedoelde sonnet mocht ik op de keerzijde van een blad vinden.

Nu heb ik een vriendelijk verzoek aan de lezers van „Buiten”, die 't voorrecht hebben genoten telkens werk van Winkler Prins in hun blad te kunnen lezen, werk dat de bewondering heeft gewekt van velen. Mochten er soms onder u lieden zijn, die nog gedichten van Winkler Prins bezitten in handschrift, dan hoop ik, dat zij zoo vriendelijk zullen zijn mij deze te sturen. Ook zoek ik afl. 1 van „Letterkundig Tijdschrift”, indertijd verschenen in den Haag, meen ik, onder redactie van den heer Ruysch, wiens adres mij onbekend is. Ik heb in mijn bezit het handschrift van „Wereldvaart”, waarin de gedichten zich vinden, welke de heer Johan de Meester indertijd in „Europa” plaatste (24 sonnetten); zij heetten dáár „Natuur-Symboliek”, maar later bleek het mij, dat het een deel van den bundel was waaraan de heer Winkler Prins den naam van „Wereldvaart” had gegeven. De vergissing ontstond, omdat wijlen de dichter er zelf „Natuur-Symboliek” boven schreef, met anderen inkt. Dit was een kleine hebbelijkheid van hem, hij plaagde graag een beetje en had op een gegeven oogenblik lust eenige verzen uit „Wereldvaart” uit te geven als „Natuur-Symboliek”, om te zien of de lezers het merken zouden. Hij had geen plezier van zijn grap, want hij beleefde de publicatie van die verzen niet, jaren bleven ze liggen en werden eerst na zijn dood aan den heer de Meester ter hand gesteld.

Ik heb dus „Wereldvaart” en „Natuur-Symboliek”, verder alles wat geplaatst werd in „Zingende Vogels” en in de „Vlaamsche School”, dan verzen uit „de Gids” van 1904 en 2 reeksen uit de „Nieuwe Gids (2de jaargang, nieuwe reeks). Ook las ik door afl. 1 van „Wat wij willen” en jrg. 1 van „Holland-Vlaanderen”, en het tijdschrift „Hoofd en Hart”. Nu is mijn tweede vraag: weet iemand ook nog andere bronnen aan te wijzen? Winkler Prins schreef graag in onbekende blaadjes, die een kort bestaan hadden. Kan iemand mij nader inlichten, dan zal dat de aanstaande uitgave ten goede komen, naar ik hoop. Het tijdschrift „De Leeswijzer”, waarvan Winkler Prins een tijdlang redacteur was, heb ik nooit in handen kunnen krijgen, misschien staat ook dáár nog wat in.

Wij laten hier enkele fragmenten volgen, ter herinnering aan

den fijngevoeligen, talentvollen dichter, die J. Winkler Prins heette.

MOZAÏEK.

Nu 't windje wakkert en de bleeke zon
Uit blauwe lucht haar schuine stralen schiet
Langs 't vochtig hout, trekt zij den killen mist
Hoog tot zich in de vonkelende lucht.
Zij kleurt tot goud het rossig gele blad,
Dat als een regen nederdaalt...., zich dan
Op 't pad vermengt met 't saamgeschrompeld loof,
Dat 't eerste viel als offer aan den Herfst.
En overal, waar 't slingerwegje leidt
Uit dichte boschjes naar den straatweg heen,
Zeer breed beland met stammen grijs en groen,
Waarop smaragden lichtpijl wemelt snel,
Van boom tot boom verschietend, ligt de weg
Te droomen onder 't blaadrenbed, een spreij
Van geel en rood en okerkleurig bruin,
Met zachte schokjes schomlend uit de lucht.
En tegen 't donker, dat van kruin tot kruin
De lange lanen doorhangt, steken dan
De schaarsche bladen aan den kalen tak
Als mozaïek van edelsteenen af,
Dof door 't émail van mist en morgendauw.

't Volgende liedje is geschreven vóór 1879:

HEIDE.

Geen kinderlach
Klinkt hier in 't rond,
Geen maagdenvoet
Betreedt dees grond,
Slechts spichtig gras in 't zwart moeras,
Dat spiegelt in den donkren plas.
Geen goudblond veld
Met golvend graan,
Geen plant, geen struik
Biedt schaduw aan: —
Slechts adderen met bonte huid
Verschuilen onder 't heidekruid.

Fragment uit een liedje:

NAAR BENEDEN.

Naar beneden
Voert de weg,
Al maar naar beneden,
't Lieve licht der zon is weg,
't Duistert waar wij treden,
Maar reeds blinkt aan de Oostertrans
Zachte, milde starrenglans....

„Ontmoeting” is van 1869.

ONTMOETING.

Duifje zat en krauwde 't kopje
Met den blanksten duivepoot,
Wijl de doffer op het muurtje,
't Allerzoetste deuntje float.
't Muurtje, dat met wilde rozen
Ordeloos omslingerd was,
En waar bonte vlinders poozen
Tusschen hóóg óp-bloeiend gras.

't Volgende sonnet vond ik onder enkele kladjes:

KOELE MEI.

't Vee in de wei... wijdopen staan de stallen....
Goudknopjes bersten aan de donkre dennen
Tot naaldenveelheid. 't Vogeltje moet wennen
Op 't vlossig veerenest aan 't steeds maar vallen
Der zware voorjaarsdruppen; maar dan schallen
Zijn vreugdetonen telkens; langs zijn pennen
Voelt het den regen als een schietstroom rennen,
Maar dekt en warmt zijn eitjes en broeit ze allen.
Soms even wipt het weg en pikt een sprietje
Van heel fijn gras en drinkt dan aan het water
Van 't tuinpad-plasje en wipt dan naar het vlietje,
Waar Pinksterbloemen hangen, drinkt en baadt er,
En zingt verkwikt uit heldre keel zijn liedje.
Tot over 't tuinpad sluipt de donkre kater.

WEEMOED.

Ruischende rijen van 't rijpende graan
Zag ik in goudglans zoo menigmaal vallen,
Zag ik met drijving van zweepslage-knallen
Schokkend en schom'lend naar huis toe gaan.
'k Zag het, ik hoorde 't, maar lette nauw-even,
Denkend aan haar die de liefste mij was;
'k Dacht aan 't geluk, in mijn huis mij gegeven,
En ik versnelde mijn haastigen pas.
Nu is het winter en zie ik het riet
Nedergemaaid aan de kanten der slooten;
'k Toef en ik zeg aan een elk die dát ziet:
„God en de Dood zijn de grootsten der grooten.”

RIJP.

Daar glinstert alles van de witte rijp.
De dunne berketakjes zijn bedekt.

Met wollig dons, dat wonderbaarlijk blinkt.
Het groene koolblad, dat zoo sierlijk krult
Aan langen stengel, vonkt van diamant.
In schaduw van de doornenheg hangt, laag
Er tegen aan, in 't windje wuivend, rag
Dat door ijspluimpjes dik omspannen werd.
En lager tegen de aard straalt 't gele gras
Wijd uitgebloeid, hoog opgeschoten, fijn,
Zijn zijden aartjes pluisdun in de lucht,
Zoo kostlijk fraai met edelsteen getooid
Als strooide een zak met parelgruisjes daar
Een engel over 't uitgebloeid struweel. —

LIED UIT: BEATRICE.

De morgen heeft goud,
De morgen heeft rozen.
De lach
Van den dag
Is voor braven en boozen,
Want de eindlooze Algoedheid
Werkt ongestoord voort.

Aan de' avond van 't leven
Is meer nog gegeven....
Verheven gedachten
En mijmrend betrachten
Van 't Heilige Woord,
Want de Eindlooze Algoedheid
Werkt ongestoord voort.

Dit laatste lied is uit een drama, dat de dichter in 1903 schreef en waaraan hij in Amerika nog gearbeid heeft. Mogelijk ziet ook dat later het licht.

En hiermede besluiten wij dezen oproep.

Hilversum.

JOANNES REDDINGIUS.

UIT DEN TIJD DER BOKKENRIJDERS.

II.

WEER stonden de Bokkenrijders in vier rotten tusschen
Visschersweert en Danielsweert te wachten op het
slaan van het middernachtelijk uur op den toren
van Heppenert, aan de overzijde der Maas gelegen.
Als wachtwoord was gegeven „tooverspel”, dat nu
nog in 't laatste oogeblik veranderd werd in „nachtuil”.

Een aanslag was beraamd op de groote hoeve Danielsweert,
een kwartier verder gelegen. Acht en zeventig man was de
bende sterk en rijke buit was er in 't verschiet. De bewoner
van den grooten Hof had vee verkocht, pachten geïnd en de
gelden van de domeinen in huis.

Om half één waren allen present rondom de huizing in het
wishout; de posten waren uitgezet en geen teeken van leven
hoorde men binnenshuis, noch buiten. Het was onrustwekkend
stil en donker.

Alleen hoorde men eenig breken aan een kelderluik, terwijl
de hoofdmannen aan de slaapsteden der bewoners luisterden.
Geen onraad! Een aangekleede strooman werd aan een staak
vooruit door de opening in den kelder gestoken, maar niets
verried, dat men daar binnen voorzorgen genomen had. De
eerste Bokkenrijder kroop door de opening. Men hoorde niets
als een zucht. De tweede Bokkenrijder volgde, was binnen,
en bleef binnen. De derde kroop nu door het gat, en men vernam
tot schrik een kort gillen. „Het woord”, riep de kapitein:
„tooverspel” klonk het terug van binnen met doffe stem.

„Wij zijn verraden, mannen.” schreeuwde de hoofdman, „laat
ons maken, dat we wegekomen”. Hij had het woord nog niet
uit den mond of drie welgemikte schoten bliksemde uit den
kelder en drie roovers rolden tegen den grond. Deze werden
medegeslept door de toegeschoten bende, die daarop ijlings
vluchtte. Maar de hoofdlieden dreven hen terug en zes mannen
gingen de uitlevering der makkers eischen, die binnen gebleven
waren, met bedreiging van 't kostte, wat 't kostte, anders hof,
huis en schuren in brand te steken. De lijken lagen echter
reeds buiten de brug; men droeg ze mede. Ze waren allen met
één dolksteek door het hart doorboord, terwijl eene ijzeren hand
hun de keel dichtgeknepen had, want de vingers stonden zwart
rondom de halzen geteekend.

Om twee uur 's nachts waren ze weer terug op hun uitgangspunt.
De Teut-geneesheer verbond de gewonden, maar de gedooden
werden met verscheurde kleederen aan drie verschillende
grootte wegen gelegd.

Het volk vond hen en schreef de drie moorden weer op
rekening der gevreesde bende. Aldus was toch de eer der ge-
sneuvelden gered. Maar op Danielsweert wist men wel beter.
Eerst toen de drossaard Clerckx drie jaren later de bende door
ophangen, radbraken, geeselen, verbranden en verbannen uiteen
had doen spatten en verdwijnen, sliep men weer gerust op
Danielsweert. Maar de kelder, waarin de roovers met ijzeren
hand gegrepen werden, heette later steeds de Teutenkelder.

A. F. VAN BEURDEN.

Foto Aug. F. W. Vogt.

GEZICHT OP HET ROSARIUM VAN DE DUNO EN OP DE BETUWE.

DE DUNO.

(Slot).

VOORAL De Duno, het buiten van den heer J. W. F. Scheffer, kan een klein paradijs heeten. Buitengemeen fraai gelegen op een hoogte, die vooruitspringt in de rivier, behoort De Duno ook door den aanleg van de tuinen met de breede terrassen, het zware geboomte tot de meest merkwaardige buitens.

Deze streek is den lezers van ons tijdschrift reeds bekend door de beschrijving van de model-boerderij Het Huis ter Aa, welke schoone inrichting mede den heer Scheffer behoort en gelegen is in de onmiddellijke nabijheid van het buiten. Beneden, ongeveer aan den voet van de steilte, het drukke intensieve bedrijf, waarvan de resultaten ook ver buiten de grenzen gekend en gewaardeerd worden — hier het rusteloze, toch niet gejaagde, van een reuzen-onderneming, die tientallen van personen het dagelijksch brood doet verdienen. Hooger op, boven, de voorname, serene rust van een prachtig brok natuur; de koesterende weldadige herademing van de energie-ontwikkeling in zoo omvattend bedrijf — alles verrijkt door een inderdaad goeden smaak. Men voele door de hierbij afgedrukte photographieën de stemming, die zelfs uit een nuchtere wedergave van de natuur spreekt; hoe volkomen in de omgeving passend de tuinen zich aansluiten bij het huis! Streng en eenvoudig, vele rechte lijnen, die toch niet stijf of hinderlijk aandoen: hier is inderdaad een kunstenaar aan het werk geweest, die zich doordrongen voelde van de innige bekooring van zulk een omgeving uitgaande.

Als eindpunt van den verrukkelijken tocht van Arnhem af vormt De Duno een waardig slot. Hoog gelegen boven de rivier, op een punt, waar deze zich in bochten voortslingert, op de grens van de zoo verscheiden karakteristieke deelen van ons land: Betuwe en Veluwe, welke wij in den aanhef van dit opstel trachten tegen elkaar over te stellen, elk in zijn bijzondere charme, dat zoo intensief spreekt, zelfs hier, waar de beschaving aan het ongerepte schoon zooveel ontnam, behoort De Duno tot de merkwaardige huizingen, welke ons land helaas! te weinig kan aanwijzen.

Ook historisch heeft De Duno waarde, al behoort het dan tot de belangrijker geschiedenis van het kasteel Doorwerth. In de onmiddellijke nabijheid ligt De Duno van het merkwaardige kasteel, dat men thans hoopt te maken tot een volk- en geschiedkundig museum. Hoe eenzaam thans ook en verlaten, de Doorwerth is een overblijfsel van vroegere grootheid, welke minstens

zes eeuwen geleden reeds wijd en zijd in den lande gekend werd. Eertijds stond er op een der uiteinden van het landgoed de Duno, op het hoogste gedeelte, in de bosschen grenzende aan den Italiaanschen weg, een niet groot kasteel, in oude beschrijvingen voorkomende onder den naam van „Kasteel de Zeelbeek of Zaalbeek”.

Eerst te beginnen met de 15de eeuw is meer omtrent den hof te Zeelbeek bekend. Sedert 1402 nl. zijn alle eigenaars bekend, daar de heeren van den Dorenweerd (thans Doorwerth) er mede beleend zijn door de Hertogen van Gelre en wel te beginnen met Robert van Dorwenweerd. Uit diens geslacht ging het leen reeds in 1419 door vererving over in dat der Heeren van Wisch; op hunne beurt in 1426 opgevolgd door de Heeren Van Homoet. In 1500 kwam het aan de Van Voorsten; 1562—1677 Schelart van Obbendorp; 1677—1739 waren de Graven Van Aldenburg eigenaars en sedert laatstgenoemd jaar de familie Bentinck tot in de 19de eeuw.

Zoo heeft gedurende tal van jaren het goed in quaestie steeds behoord aan Doorwerth's Heeren.

Dat de hof te Zeelbeek niet veel te beduiden had, blijkt uit eene erfpachtsakte van 15 April 1496, waarbij Cornelis Kaick dit goed van Hertog Karel in erfpacht kreeg tegen 2 molder rogge 's jaars. Op het eerste gezicht lijkt dat eigenmachtig optreden van den leenheer vreemd, doch het was voor dien tijd, en in aanmerking genomen dat de Doorwerth toen aan eene weduwe toebehoorde, niet al te dwaas.

Niet ver van die plaats bevindt zich oogenshijnlijk de oorsprong van de z.g. Oost-Beek, een waterloop zich bevindende tusschen het landgoed de Duno en de zoogenaamde Valkeniersbosschen.

Waarschijnlijk had die beek haar oorsprong in de grachten van het bovengenoemde perceel, die zelve weder gevormd werden door een groot aantal zoogenaamde sprengen.

Toen de Duno overging in het bezit van den tegenwoordigen eigenaar, den heer J. W. F. Scheffer, vond hij daar ter plaatse heuvelachtige plekken, rondom een moerassig gedeelte grond, wat hem aanleiding gaf te trachten de bestaande beek waterrijker te maken.

Na het uitgraven van het moerasachtige stuk grond kwam het water met volle kracht te voorschijn en werden alle bronnen of

sprengen weder productief gemaakt. De heer Scheffer liet toen groote vijvers maken, waardoor eene flinke, ruime watercirculatie ontstond en waarbij het meer en meer duidelijk zichtbaar werd, dat ter plaatse vroeger jaren grachten waren aangelegd. Het was bij deze gelegenheid, dat bij het ontgraven van den grond gestuit werd op eene fundeering, die bleek tot basis van een ophaalbrug te hebben gediend; later ontdekte men eene grootere fundeering, die waarschijnlijk afkomstig was van een der torens van Zaalbeek of Zeelbeek.

Er werden toen ook in de nabijheid van deze ruïne verschillende oude voorwerpen gevonden, die blijkbaar afkomstig waren van en gebruikt door de toenmalige bewoners van het kasteel. Eenige dier voorwerpen zijn nog aanwezig.

Ook op het laagste gedeelte van het landgoed Duno, ter plaatse waar de Oostbeek zich in den Rijn stort, werden vele en merkwaardige pottenbakkerswaren, bij ontgravingen van het terrein, gevonden. Deze kannen en potten dateren, volgens deskundigen, van ongeveer het jaar 700 en zijn dus ongeveer 1200 jaar oud.

Het is gebleken, dat daar in dien tijd een pottenbakkerij bestaan heeft, daar nog sporen der ovens gevonden zijn. De gevonden potten en kannen waren meest misbaksels, doch zij toonden aan, dat het origineel van zeer fraaien vorm en baksel moet geweest zijn.

Ook van die voorwerpen zijn er bij den heer Scheffer nog verschillende aanwezig.

* * *

De Duno behoorde, zooals gezegd, tot het uitgestrekte gebied, waarover de heeren van de Doorwerth, vaak onbepaalde heerschers, den scepter voerden. De overlevering wil zelfs, dat een onderaardsche gang van De Duno leidde naar het beneden-deel van het slot. Het doel hiervan is duidelijk: bij eene belegering trok de bezetting van het kasteel langzamerhand in den reduit terug. Was men door een overmachtigen vijand gedwongen nog meer terug te wijken en bestond er geen uitzicht meer op redding, dan konden de verdedigers ontkomen langs de trap en door de onderaardsche gang, waarin zware deuren waren, die de achtervolgers genoeg konden tegenhouden, om de beter met het terrein bekende manschappen van de bezetting ontvluchten mogelijk te maken.

Zoo verdient De Duno de aandacht te trekken en van den minnaar van natuurschoon en van den belangstellende in historische monumenten.

R-1.

OP DE HEIDE.

Ginds, waar het paars van de bloeiende heide
Wordt afgewisseld door helblinkend zand,
Spelen twee kind'ren, nog kleuterkens beide,
Elk met emmertj' en schop in de hand.

't Windeken speelt met hun goudblonde haren,
't Zonnetje lacht hen blij toe van omhoog.
Heerlijke heide, — waarheen ik moog staren,
Dit lief tafreeltje bekoort 't meest mijn oog.

N. VOERMAN.

VOORAVOND AAN DEN WOUZZOOM.

Fijngetande, ranke varen
Buigt er sierlijk hare blaren
Over 't kleine roodborstnest,
Onderschept de gouden stralen,
Die er van de zonne dalen,
Bij haar zinken in het West.

Stilte heerscht alom in 't ronde,
In deez' lieflijke avondstonde,
't Bosch aëmt vrede, kalmt' en rust.
Tooverachtig gloeien zwammen
Op de gouden eikestammen,
Door de avondzon gekust.

N. VOERMAN.

RUST.

O wonder is het te dwalen,
In de heilige rust van het woud,
Als spelend in wemeling stralen,
Lichtvonkjes van zonnegoud.

De boomen al wiegen en wegen,
Dan 't suizende boomengedruisch,
Het leven juicht jublend ons tegen
We voelen ons heelemaal thuis.

O wonder is het te dwalen
In de heilige rust van 't woud
Als spelend in wemeling stralen
Lichtvonkjes van zonnegoud.
S. G. REDDINGIUS-V. HARLINGEN.

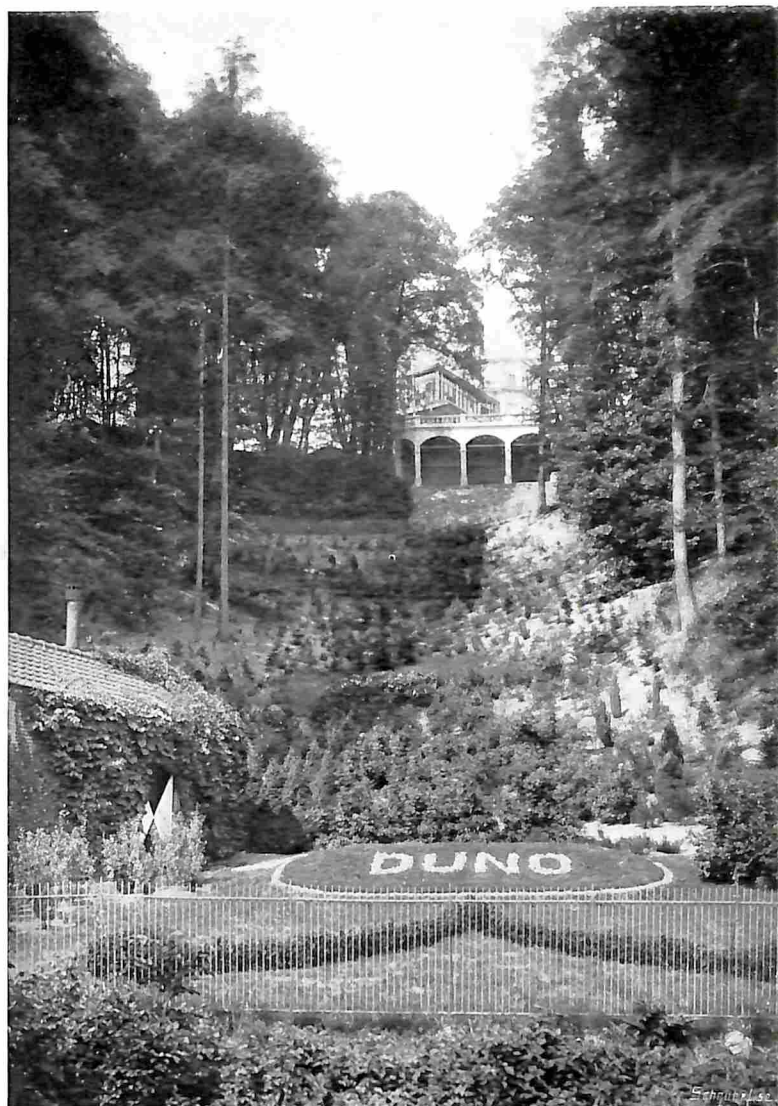

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE DUNO; DOORKIJK OP HET HUIS.

EEN GEVAARLIJKE REIS DOOR DE WOLKEN.

(Slot).

HET scheen mij toe, dat de weerstoestand veel verbeterd was en dat de windkracht zeer veel was verminderd; doch beneden mij belette een ondoorzichtige wolkenlaag het uitzicht naar beneden. Ook werd ik nu en dan in een dichten nevel gehuld. Dat duurde soms heel lang. Tegelijkertijd viel mij op, dat de vlieger weer die eigenaardige schommelingen vertoonde, die ik bij het begin van mijn reis had opgemerkt als de windkracht sterk verminderde. Zou de storm bedaard zijn en zou men nu den vlieger

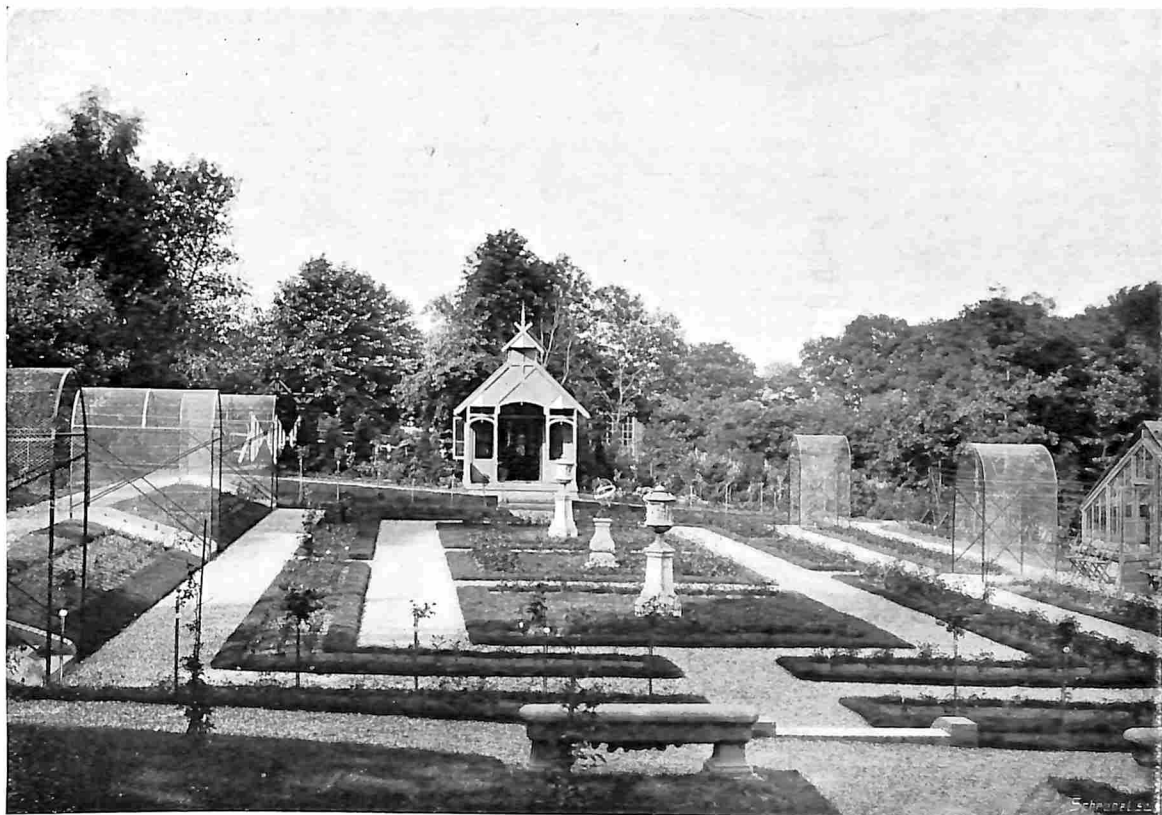

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE DUNO. TUIN-DETAIL.

Foto Aug. F. W. Vogt.

VIJVER OP DE DUNO.

kunnen binnenhalen? Ik hoopte het vurig, want een langer verblijf in de eenzaamheid boven de wolken en met nog vele gevaren in het vooruitzicht, lachte mij niet toe. Ik kon echter niets doen dan afwachten en den tijd verdrijven met een of andere bezigheid.

Het allereerste gebruikte ik een ontbijt, dat mij na de verschrikkelijke gebeurtenissen in mijn verbeterde omstandigheden heerlijk smaakte; daarna maakte ik een reeks van aantekeningen, onderzocht en herstelde het een en ander aan mijn instrumenten en bracht den windsnelheidsmeter zoover in orde, dat hij weer tamelijk goed aanwees. Met deze bezigheden verliepen een paar uren, gedurende welke ik kon waarnemen, dat de vlieger nu eens een weinig steeg, dan weer daalde, soms enkele honderden meters. Om tien uur in den voormiddag zweefde hij op twaalf honderd meter hoogte en blijkbaar in de wolkenlaag, die ik eerst beneden mij had gezien, want ik nam niets waar dan een dichten, witten nevel om mij heen, terwijl er een neerslag viel van zeer fijne hagelkorrels, die de mand in- en uitwendig met een dunne, witte laag overdekten. De temperatuur was iets beneden het vriespunt. Ook dit beduidde een verandering in den weerstoestand.

De veel geringere hoogte, waarop ik nu zweefde, was mij een ware verrassing, want daaruit moest toch volgen, dat men den kabel inhaalde. Het verwonderde mij echter wel, dat ik niet dat eigenaardige geluid hoorde.

Ineens bemerkte ik, dat de mist om mij heen dunner werd. De vlieger bleef dalen, binnen enkele oogenblikken zou ik door de wolkenlaag zijn en de aarde zien en de zee achter mij hebben. Want als de storm werkelijk bedaard was, achtte ik het waarschijnlijk, dat de wind ook naar het Westen zou zijn gedraaid. Steeds dunner werd de mist, plotseling kwam ik onder uit de wolken en naar beneden kijkende zag ik . . . een watervlakte, zoover het oog reikte.

De zee! Op hetzelfde oogenblik begreep ik wat er gebeurd was. De stalen kabel was afgebroken, even vóór middernacht, toen de storm met nieuwe kracht was losgebroken. Nu begreep ik ook, waarom ik in den toestand van halve verdooving de gewaarwording had alsof de aarde dien reuzenzwaai maakte. De vlieger had onder den sterken winddruk een tweede, misschien wel een derde buiteling gemaakt en bij een nieuwen, buitengewoon hevigen windstoot was de stalen kabel afgebroken op de plaats waar hij in de machine beklemd zat, de vlieger was er van door gegaan met den kabel op sleeptouw en was nu op reis naar den wijden oceaan, vanwaar ik nooit zou terugkeeren.

Dat alles begreep ik in één seconde. Echter begreep ik niet hoe het mogelijk was, dat de vlieger daarna zooveel uren in de lucht was gebleven, doch ik verklaarde dit door aan te nemen, dat de afgebroken kabel bij het over den grond slepen wellicht aan een of ander zwaar voorwerp was blijven vastzitten en dit natuurlijk onder veel tegenstand medegeslept had. Onder zulke omstandigheden kon de vlieger, al werd hij snel door den storm medegevoerd, toch in de lucht blijven zweven. Zoo iets gebeurde met de meteorologische vliegers ook wel eens en in dit geval was het evengoed mogelijk. Ik wilde daarvan zekerheid hebben, die ik mij misschien zou kunnen verschaffen, wanneer ik achter mij kon zien, waartoe ik de mand moest draaien.

Het verlangen om die zekerheid te krijgen gaf mij kracht; met levensgevaar klom ik boven op de kap van mijn reismand en

slaagde er met veel krachtsinspanning in de mand weer draaibaar te maken. Ik kon nu achterom zien. Ik nam mijn kijker en tuurde lang en scherp in de richting van den achter mij slependen kabel en ontdekte na lang zoeken een zwarte stip op de zee, waarbij ik telkens iets wits zag, dat beurte- lings verscheen en weder verdween, alsof golven hoog opspatten. Het raadsel was opgelost, de kabel moest vastgeraakt zijn aan boord van een schip. Dan was ik weer niet geheel zonder hulp en terstond kreeg ik weer hoop, dat mijn benarde toestand zou worden opgemerkt door de opvarenden van dat schip, die zeker wel pogingen in het werk zouden stellen mij te redden, wanneer zij tenminste vermoeden hadden, dat een levend wezen hoog in de lucht in gevaar verkeerde.

Helaas, na eenige uren begreep ik, dat ook deze hoop ijdel was; de vlieger was en bleef op ongeveer dezelfde hoogte en reeds was het een uur na den middag, toen ik wel inzag, dat de menschen aan boord van het schip niets voor mij deden of konden doen. Toch bleef mij nog deze hoop over, dat zoo'n schip bestemming naar een haven moest hebben, dat 't dus na eenigen tijd land zou bereiken en dat dan de kans op redding weer grooter werd.

Hoe lang dat zou duren, kon ik met geen mogelijkheid nagaan. Ik wist niet eens welk soort schip ik op sleeptouw had. Was het een zeilschip of een stoomboot? Ik kon niets anders onderscheiden dan het voor den boeg opspattende witte schuim en uit de duidelijkheid daarvan meende ik te mogen opmaken, dat het schip met groote snelheid de golven doorkliefde. Waarheen het zijn koers wendde, of zijn bestemming op grooten afstand lag, waar wij ons bevonden, dat waren vragen, die ik niet kon beantwoorden. Rondom was niets te zien dan water, en ik kon uit geen enkel feit afleiden welken afstand de vlieger gedurende den nacht en den voormiddag had afgelegd en in welke richting de reis ging. Het meest waarschijnlijk achtte ik het, dat wij naar het oosten af-dreven en uit het feit, dat de vlieger sedert den nacht aanzienlijk gedaald was en dat hij nu vrij rustig stond, leidde ik af, dat de windkracht ook veel verminderd was. Bovendien, als het schip een groote snelheid had en met den wind medevoer, verminderde de winddruk op den vlieger daardoor ook aanzienlijk. Voor het oogenblik bestond er geen groot gevaar, zoodat ik besloot den loop der dingen rustig af te wachten.

Een ander verschijnsel, dat ik kon opmerken, stelde mij ook gerust. De bewolking boven mij begon sterk te dunnen, brak daarna door en liet van lieverlede den hemel over zeer groote uitgestrektheden geheel vrij, zoodat de verlichting van de zee beneden mij gunstiger werd en ik daardoor veel meer kon onderscheiden. Ik kreeg verscheidene schepen in het oog en ook kon ik opmerken, dat de golven in een andere richting liepen dan de wind, die den vlieger medevoerde. Deze laatste bleek mij, nu ik met behulp van de richting, waarin de zon stond, diens richting kon bepalen, naar het Noordwesten geloopt te zijn. Dit scheen mij toe een groote verbetering in mijn toestand te zijn.

In aanmerking genomen den tijd, dat ik nu met mijn luchtschip onderweg was, meende ik te kunnen aannemen, dat ik mij ten Noorden van de Wadden-eilanden bevond en dat het schip, waaraan ik op wonderbaarlijke wijze verbonden was, naar de Elbe of de Wezer koerste.

Terwijl ik hierover nadacht en van tijd tot tijd met mijn kijker ijverig rondkeek, ontwaarde ik bijna recht voor mij uit op grooten afstand een donkere plek, die mij te groot scheen om een schip te kunnen zijn. Het weer klaarde nu meer en meer op, zoodat het uitzicht hoe langer hoe beter werd, hoewel in de verte de eigenaardige bruine nevel, dien men op deze hoogte in den dampkring waarneemt, het uitzicht op grooteren afstand bleef belemmeren.

Na eenigen tijd, toen ik nogmaals de donkere plek nauwkeurig bestudeerde, bemerkte ik op grooten afstand een donkere bank zeer laag aan den horizon, maar niet alleen recht voor mij uit, doch ook in veel Zuidelijker richting. Dat kon niet anders dan land zijn. Toen ik na een half uur ook in Noord-Oostelijke richting een dergelijke donkere bank zag, begreep ik, dat het wel niet haast anders kon of daar voor mij uit lag de Helgolander Bocht en moest die donkere plek, die ik nu duidelijk als een eiland herkende, Helgoland zijn. Dat was uitkomst, want er bestond nu alle kans, als voor mij uit bracht en dan zou alles wel terecht komen. Na mijn verschrikkelijke avonturen was ik zeer geneigd de zaken niet al te donker in te zien.

Een uur later herkende ik Helgoland duidelijk, het lag nu niet meer dan een tien Kilometers vóór mij. Ik had het eenige jaren vroeger bezocht en herinnerde mij verscheidene bijzonderheden, o.a. de hooge rotsen aan de Noordzijde en het kleine eilandje Dünen, ten Oosten. Wij koersten snel op het eiland af, zoodat ik een kwartier later met den vlieger er boven zweefde. Het was toen halfdrie uur, de wind was blijkbaar nog meer verzwakt, zoodat de vlieger nog slechts op 400 M. hoogte zweefde en ik daardoor op het eiland allerlei bijzonderheden heel duidelijk kon waarnemen. Ik zag hoe vele menschen in groepen bijeen stonden; blijkbaar hadden zij het zonderlinge luchtschip ontdekt. Er werden pogingen gedaan om mijn aandacht te trekken, want ik hoorde het gefluit van stoombooten beneden mij. Het speet mij, dat ik deze beleefdheid niet kon beantwoorden, maar ik had geen middelen daartoe. Een briefje in een flesch naar beneden langs den kabel laten afdalen, zou nu niet veel helpen, want het was niet zeer waarschijnlijk, dat de kabel binnen het bereik van de menschen zou komen.

Wat zij wel dachten van dit zonderlinge luchtschip? Zouden zij vermoeden, dat er iemand aan hing? Zouden zij er iets van begrijpen, hoe deze reusachtige vogel uit den Oceaan was gekomen en hoe het kwam, dat hij zoo rustig heenzeilde? Den stalen kabel konden zij niet zien en bij den lagen stand van den vlieger, waardoor de kabel voor het grootste gedeelte door het water sleepte, zullen zij wel geen verband hebben gezocht tusschen de verschijning van mijn luchtschip en het vaartuig, — dat, zooals ik later vernam, een torpedoboot was —, hetwelk zeer kort daarop de haven binnenliep. Maar toen zullen zij wel spoedig het wonderlijke nieuws gehoord hebben, hoe midden in den Oceaan een staaldraad over het schip getrokken werd en onverwacht vastraakte aan een der ankers, hoe de bemanning tevergeefs getracht had het schip te bevrijden van dezen draad, die op een onverklaarbare wijze voor het schip uit schuin de lucht in ging en op een even onverklaarbare wijze sterk gespannen stond, en hoe men bij het aanbreeken van den dag had ontdekt, dat ver vooruit een donker voorwerp uit de wolken nederdaalde en steeds op denzelfden afstand van het schip bleef, zoodat men ten slotte maar aannam, dat het zonderlinge zwarte ding zoo hard aan dien staaldraad trok.

Later vernam ik, dat de gezagvoerder besloten had Helgoland aan te doen, om zoo spoedig mogelijk hulp in te kunnen roepen en te trachten den staaldraad in te halen en het onbegrijpelijke luchtverschijnsel naar zich toe te halen. Een vermoeden dat misschien luchtreizigers in gevaar waren, had hem ertoe gebracht het bieden van hulp niet uit te stellen.

Toen het schip eenmaal vastgemeerd lag en de stalen kabel weer steun had verkregen, bemerkte men, dat het luchtschip hoe langer hoe hooger steeg. Intusschen had men een locomobiel laten komen en wilde men trachten den staaldraad daarop over te brengen, doch een plotselinge ruk, waarop men niet gerekend had, gaf den kabel de vrijheid en men zag het luchtschip al dalende een uur later uit het gezicht verdwijnen. Al mijn hoop op Helgoland gevestigd hebbende, zag ik met blijdschap, dat de vlieger hoe langer hoe hooger steeg, zoodat ik om drie uur weer op een hoogte van zestien honderd Meter zwevende, geen vrees meer voelde in het water terecht te zullen komen. Hoe groot was mijn schrik, toen ik op dat oogenblik bemerkte, dat de vlieger weer begon te dalen, waaruit ik niet anders kon opmaken, dan dat de kabel voor de tweede maal losgeraakt was, zoodat ik weder een reis over de zee moest maken. Mijn eenige vrees, die gegrond genoeg was, bestond nu maar daarin, dat de vlieger niet in de lucht zou kunnen blijven en dat ik in zee zou vallen, voordat ik het land kon bereiken. Na eenigen tijd bleek het evenwel, dat het nogal meeviel en dat de valsnelheid nu en dan wel meer dan een paar Meter per seconde bedroeg, doch dat om een of andere reden de vlieger soms weer een eind opsteeg. Wanneer de vlieger het een uur lang kon uithouden, dan was ik boven het land en zou mij zulk een langzame nederdaling wel zeer goed te pas komen en zou ik met behulp van eenige flinke mannen, die ongetwijfeld zouden komen toelopen, behouden op den grond komen.

Het eerstvolgende halve uur verliep onder zeer gunstige omstandigheden. De vlieger daalde meer en meer. Om kwart voor vier uur zweefde ik op vijfhonderd Meter hoogte over het eiland Scharhorn, tien minuten later over Neuwerk, op driehonderd Meter hoogte. Voor mij lag het vasteland, dat ik nu zeer duidelijk onderscheidde. Als niets tusschenbeide kwam, kon ik binnen een uur het einde van mijn avontuurlijke reis bereiken. Ik behoeft

niet te zeggen, dat ik er hartelijk naar verlangde, al was het maar om mijn maag tevreden te stellen, die nu hevig tegen het lange vasten begon te protesteeren.

De snelheid, waarmee ik nu voortzweefde, werd gaandeweg minder, daar bijna de geheele lange staaldraad door het water sleepte en daarbij veel tegenstand ondervond. De reis van Neuwerk tot het vasteland duurde twintig minuten. Ik bereikte dit laatste op tachtig Meter hoogte, de wind was veel zwakker geworden en ik zweefde stellig met minder dan vijf Meter per seconde voorwaarts.

Op het vasteland werd ik letterlijk opgewacht door een drom menschen, die het luchtschip natuurlijk hadden zien naderen. Er begon nu een ware triomftocht. De geheele drom menschen liep luid schreeuwende achter mij aan. Sommigen trachtten den kabel te grijpen, waarmee zij niets andere bereikten, dan dat zij een buiteling maakten. Op een aantal vragen, o.a. wie ik was, waar ik vandaan kwam, wat mij overkomen was en d.g.l., gaf ik antwoord. De menschen waren uitgelaten van opwinding en vreugde; zij begrepen niets van deze vertooning en riepen herhaaldelijk: „Zeppelin! Zeppelin!”

Nu en dan scheen de kabel voor korten tijd vast te raken, zoodat ik dan weer meer dan honderd Meter steeg en zeker zou ik dan weer lang in de hoogte gezweefd hebben, wanneer de wind niet gaandeweg was gaan liggen, zoodat de vlieger ten slotte hoe langer hoe lager kwam.

Om halfvijf zweefde ik op vijftig meter hoogte. Even daarna konden de menschen het touw beet pakken, dat ik, met een flesch bezwaard, naar beneden had laten zakken. De vlieger bewoog zich nu niet meer voorwaarts, omdat hij niet meer in staat was den zwaren staaldraad over den grond te sleepen. Toen de menschen eenmaal het touw vastgegrepen hadden, was de mand in korten tijd naar beneden getrokken en om vijf minuten over half vijf raakte zij den grond, onder een onbeschrijfelijke geestdrift van de honderden, die van alle zijden waren komen toegesnel. Snel gaf ik verschillende aanwijzingen, vele rappe handen grepen den vlieger en brachten dezen tot rust, waarna hij door middel van touwen, die men aanbracht, stevig verankerd werd. Om kwart voor vijf was mijn avontuur afgelopen en stond ik weer behouden op den grond. De vlieger was, evenals ik, heel gebleven; ik had een aantal belangrijke studiën gemaakt, toen ik daar hoog in de lucht zweefde en ik mocht in alle opzichten tevreden zijn over mijn proefneming, die wel op een andere wijze verlopen was, dan ik mij aanvankelijk had voorgesteld, doch mij zeer veel geleerd had over de gedragingen van groote vliegers, die aan zeer krachtige winden worden blootgesteld. Na de landing haastte ik mij mijn behouden nederdaling en een aantal bijzonderheden per telegraaf aan mijn familie en vrienden mede te deelen, waarna ik met behulp van vele hulpvaardige handen nog denzelfden avond den vlieger uitelkaar nam en gereed maakte voor het vervoer naar huis. Den volgenden morgen, toen ik ternauwernood eenigszins bekomen was van de vermoeienissen van de luchtreis, nam ik de terugreis naar huis aan en ontmoette ik op een tusschenstation van den spoorweg Hamburg—Bremen mijn vriend, die de opstijging geleid had en die zich haastte mij talrijke bijzonderheden over het werk bij het windas mede te deelen. Van hem vernam ik, hoe men met bezorgheid den snellen en onverwachten achteruitgang van het weer had waargenomen en hoe men daarna met de grootste moeite er in geslaagd was den kabel zoover in te halen, dat de hulpvlieger ervan afgenomen kon worden; hoe deze in de hevige stormvlagen zoo sterk heen en weer zwaaide, dat de kabel van den draadtrommel geloopt was en zich muurvast had gezet tusschen de machine-deelen; hoe men uren lang tevergeefs alle krachten had ingespannen om den kabel weer op den trommel te brengen en hoe kort voor middernacht, op een oogenblik, dat de kabel een eigenaardigen fluitenden toon liet hooren, hij onder den vreeselijken winddruk plotseling met een luiden slag was afgebroken en in de duisternis was verdwenen. In levendige kleuren schilderde mijn vriend mij den schrik en de aandoening, die zich van allen meester maakten, na deze vreeselijke gebeurtenis, terwijl men niet anders dacht, of ik zou het leven verliezen. Wat er toen verder gebeurde, wist men niet, en reeds was allerwegen het ongeluk bekend geworden, toen de telegraaf het bijna ongeloofelijke bericht van mijne redding bracht.

Het is onnoodig uitvoerig te verhalen met welk een ongeloofelijke geestdrift ik weder in mijn woonplaats werd ontvangen.

C. VAN BLOMBERGEN.

Foto Aug. F. W. Vogt.

VAAS IN DEN TUIN VAN DE DUNO.

BATAVIASCH E VRUCHTEN.

MANGGISTAN (*GARCINIA MANGOSTANA*).

NIET alleen ananas, pisang en djerोक dalima staan in de gunst van het geheele Indische publiek, doch ook de manggistan, deze laatste echter meer in het bijzonder in die van de buiten Indië geboren, doch daar gevestigde Europeanen. De inheemsche bevolking en in 't algemeen de in de tropen opgegroeiden, geven de voorkeur aan meer pikante soorten als daar zijn: nangka en doerian. Van de beste kwaliteit en in den grootsten overvloed, groeit manggistan in de volle zon der kustlanden van West-Java, daarentegen is zij oostelijk van Indramajoe reeds schaarsch en van minderwaardige soort.

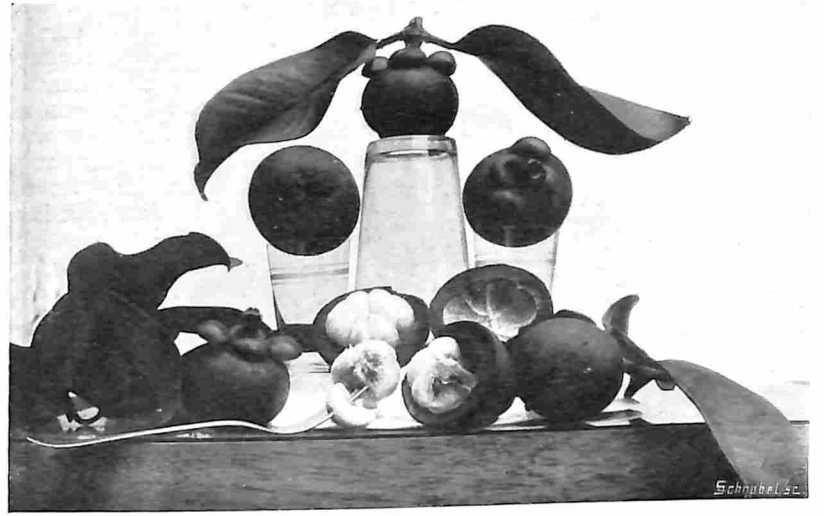
De „garcinia mangostana”, de boom waaraan de „manggistan”, („manggistan” wordt met twee g's geschreven en aldus uitgesproken en niet met ééne, zooals men dikwijls ziet en hoort), groeit, wordt niet veel hooger dan dertig voet, heeft een piramidevormige kroon, met groote, leerachtige, zeer donkergroene, glimmende en dicht opeenstaande bladeren, waartusschen zowel de mannelijke als de vrouwelijke bloemen, doch ieder afzonderlijk, tot ontwikkeling komen. De ongekleurde bloemknop, tusschen het dichte loof verscholen, valt niet op, eerst de geopende bloem met de geel-rose, later in den morgen in kersrood overgaande bloembladeren, trekt de aandacht. Tegen dat de zon haar hoogsten stand bereikt, hebben de in den nacht te voren ontloken bloemen, hare bladeren reeds laten vallen, zoodat alleen de harde kelkbladeren overblijven, met de daartusschen gelegen vruchtbeginsels, die dan reeds duidelijk als jonge manggistans zijn te onderkennen. Op de afbeelding van den bloemtak der manggistan is, behalve twee bloemknoppen en twee geopende bloemen, aan de onderzijde een dergelijk vruchtbeginsel te zien, dat zijn bloembladeren reeds liet vallen, toen de tak afgenomen werd om gefotografeerd te worden.

De vier tot negen stempels, waarmede de jonge vruchten gekroond zijn en die met deze groot worden en vergroeiën, wijzen op het aantal zaaddozen in elk waarvan een eetbare zaadmantel besloten is. In twee hoogstens, van deze laatsten komt één enkele zaadkorrel voor, de overige zijn kleiner, zonder kern en geheel tot gebruik geschikt.

De rijpe, bolronde vrucht, ter grootte van een perzik, heeft een zeer donkerbruinrood gekleurde, harde, leerachtige, dikke schil, die, om het vruchtvleesch te kunnen bereiken, gewoonlijk opengesneden wordt, op de wijze als op bijstaande illustratie is te zien. Inlanders en kinderen knijpen de schil met hunne vingers, tot zij openbarst. Aan de binnenzijde heeft de schil de kleur overeenkomende met melk, die met rooden bordeauxwijn werd vermengd, een teedere nuance, die zeer fraai doet bij het melkmat-witte van het vruchtvleesch.

Bij het afplukken of opensnijden der vrucht scheidt zij een donkergele hars, op guttegom gelijkende, at, die bij overrijpe vruchten ook tusschen de zaadmantels wordt aangetroffen. Daar deze hars zeer bitter is, veroorzaakt zij wel eens onaangename oogenblikken aan hen, die nog niet gewoon zijn zich van manggistan te bedienen.

Uit de tannine houdende schil, die in het leerlooiersbedrijf gebruikt wordt, bereidt men een blauw-zwarte verfstof. Bij on-

MANGGISTAN. (*GARCINIA MANGOSTANA*).

voorzichtig aanvatten der opengesneden vruchtschil worden de vingers met deze kleurstof bezoedeld, die door afwassen met zeep of bijtende stoffen niet dadelijk verwijderd kan worden, maar waartoe het sap van de vrucht zelf uitstekend dienst doet.

De smaak der manggistan is „aangenaam, geurig, zoetzuur” zegt de een, met „welriekende sneeuw” wordt haar witte, fijne vruchtvleesch door anderen vergeleken, maar wat hiervan ook zij, zeker is het, dat de vrucht absoluut reukeloos is en een distinctie in kleur en smaak bezit, die haar op elke desserttafel

welkom maakt. De verkoper bindt de vruchten meestal aan risten bijeen, om zóó met de grootere, de kleinere, met de meer, de minder rijpe vruchten, gelijktijdig van de hand te zetten. Dergelijke risten, in het Maleisch „rentengan” genoemd, meestal uit vijf en twintig vruchten samengesteld, gelden in den goedkoopsten tijd tien cents.

Het begin van den manggistan-tijd is telken jare langs den openbaren weg merkbaar uit de groepen inlanders, die bij elkaar gezeten, blijkbaar een in handen zijnde manggistan tot onderwerp van gesprek hebben. Zij houden zich bezig met wedden over het aantal stempels, dat op de vrucht gebleven en daarmede doorgegroeid is! Daar dit aantal weinig constant is, varieert, zooals reeds gezegd, tusschen vier en negen en de cijfers vier en zeven tot hooge uitzondering behooren, zijn er voldoende gegevens voor den speelzicken inlander tot een partijtje, waar gewoonlijk binnen enkele dagen reeds het nieuwtje weer af is.

ANANAS (*ANANASSA SATIVA*).

Deze overal op Java in overvloed voorkomende vrucht, die in Noord-Brazilië thuis hoort, en daar in het wild voorkomt, is van zóó algemeene bekendheid, dat slechts een afbeelding noodig is van de variëteit, die bijna in de residentie Batavia alleen goed en overvloedig gedijt: de „nanas bogor”, of „Buitenzorgsche ananas”.

Met de nanas tembaga, d.i. de „koperkleurige ananas”, die roodgeel is, donker goudgeel, waterig, transparent vruchtvleesch heeft, en van 1½ tot 2 Kilo zwaar wordt, behoort de Buitenzorgsche ananas tot de meest gezochte der talrijke variëteiten op Java. De Buitenzorgsche vrucht is licht oranjegeel van kleur, stroogeel naderend en heeft geelwit, weinig doorschijnend en vast vruchtvleesch. Geschiedt zij niet grooter dan een mansvuist. De fraaie, paarse, kleine, elk van een schutblad voorziene bloesems der ananas, zijn in aarvormige bloeiwijze verenigd. De vruchtbeginsels vergroeiën zowel onderling, als met de centrale as en de bloemschutbladen, waardoor de schijn- of verzamelvrucht ontstaat, die wij als ananas kennen. De plant heeft harde, zaagtandige bladeren, die, nog jong zijnde, van een helder roode kleur zijn. De gekweekte vrucht mist kiemkrachtig zaad; haar vermenigvuldiging geschiedt met de bekende bladrozet, die aan den top wordt afgesneden en met de jonge loten, die uit de wortels loopen. De goedkoopere ananassen worden dan ook meestal verkocht, ontdaan van de topbladkroon, de betere betaalde soorten, zooals de Buitenzorgsche, worden met dit sieraad verhandeld en kunnen dan langer bewaard blijven dan de gemutileerde exemplaren.

Behalve naar de kleur, beoordeelt de inlander de kwaliteit der vrucht ook naar de vastheid van het vleesch. Hij onderzoekt deze, door met den knokkel de ananas te bekloppen, of met vinger en duim er tegen te „knippen”. De gehoorde klank geeft hem dan voldoende inlichting.

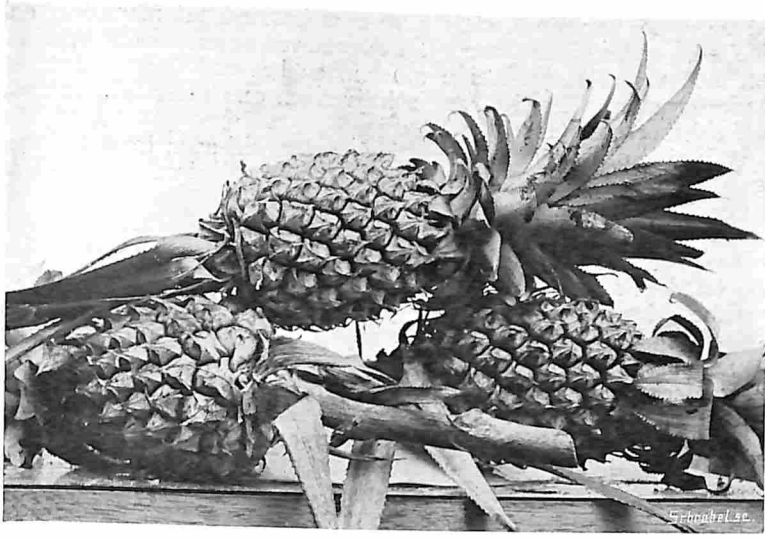
In den tijd van den vollen pluk worden de Buitenzorgsche

TAK MET TAMARINDE (*ASSEM*)VRUCHTEN (*TAMARINDA INDICA*).

BLOEMTAK VAN DE MANGGISTAN.

BUITENZORGSCHE ANANAS (*ANANASSA SATIVA*).

ananasen met twee en een halve cent per stuk betaald, terwijl dan de „nanas tembaga” voor een enkelen cent, zelfs voor nog minder, gaarne afgestaan wordt.

MADJA (*AEGLA MARMELIS*).

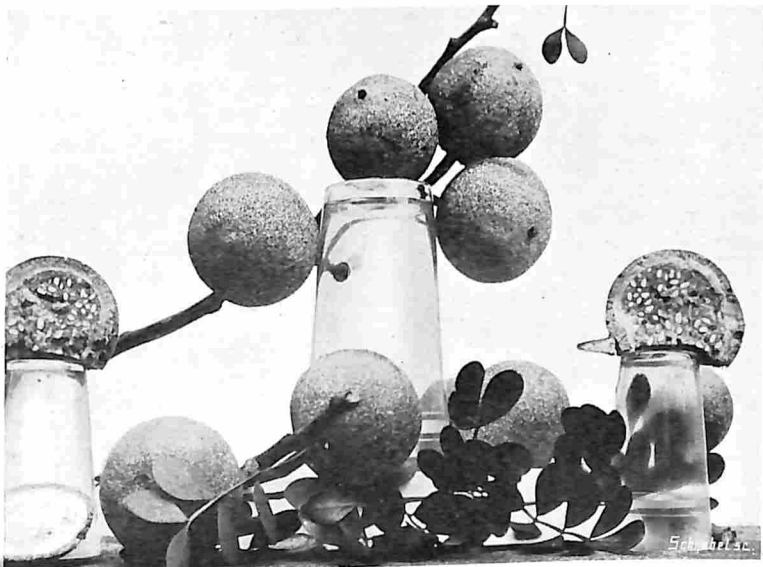
Ruim een halve eeuw geleden werden groote verwachtingen van deze vrucht en den boom waaraan zij groeit, gekoesterd om de geneeskundige eigenschappen, die aan beide toegeschreven werden. Een aftreksel der vruchten, die in het Hollandsch wel „slijmappels”, in Engelsch Indië, haar vaderland, „bealfruits” genoemd worden, toch zou helpen tegen diarrhee en chronische dysenterie; de bladeren waren niet alleen tegen de gevolgen van giftige slangenbeet een goed middel, doch zij dienden ook tot genezing van oogziekte, van wormziekte en van wonden bij vee, door drukking van tuig of zadel teweeggebracht; de groote, witte, welriekende bloesems werden bij asthma en krampen toegediend en een afkooksel van den wortel en de schors verdreef hypochondriasis, melancholie, hartklopping, en tusschenpoozende koortsen, terwijl eindelijk de openende eigenschappen der plantendeelen in het algemeen, tot het beëindigen van hardnekkige verstoppingen zonder weerga waren.

De boomen werden dus in grooten getale aangeplant, doch blijkbaar hebben zij aan de verwachtingen niet beantwoord, althans na eenige jaren van proefneming werd van de „madja” als geneesmiddel niet meer gehoord. De laatste jaren schijnt de proef in Nieuw-Zuid-Wales herhaald te worden, mogelijk dat daar betere resultaten dan in Indië verkregen zullen worden.

Maar als genotmiddel is de „madja” bij den inlander geliefd gebleven. De kogelronde besvrucht, zoo groot als een chinaasappel, is zeegroen van kleur, en als het ware bestrooid met een witte op meel gelijkende stof. Is de dikke, ijzerharde schil stukgehouden, dan blijkt, dat de inhoud bestaat uit tal van zaden, liggende in een bleek oranjeleurig moes, dat gaarne als lekkernij gegeten, dan wel vermengd met water en sap van „assem”, d.i. van tamarinde-vruchten (*tamarinda indica*, zie afbeelding) als een sorbet gedronken wordt.

De niet hoog opgroeiende madjaboomen, die een wijduitgespreide bladerkroon dragen, geven overvloedig vruchten en groeien gaarne in de moerassen van de heete kuststreken. In die welke langs den spoorweg, die Batavia met Tandjong-Priok verbindt, zijn gelegen, trekken de boomen door hun groote witte bloesems en den rijken overvloed hunner vruchten de aandacht van de voor het eerst in Indië komende reizigers.

Van deze, zoo goed als wilde, vrucht worden in den goedkoopsten tijd verscheidene voor één enkelen cent verkocht.

MADJA (*AEGLA MARMELIS*).

DE ABDIJ TE TINTERN.

IN het dal der Wye ligt de Abdij van Tintern. Het riviertje de Wye slingert zich in een vriendelijk dal, omgeven door hoog begroeide heuvels op de grens van Wales. De rotsige toppen weerspiegelen zich bij iedere wending van den stroom in het rustig voortkabbelende water en op korten afstand van elkander liggen aan de rivier de kleine steden Hereford en Monmouth, die in de Engelsche geschiedenis bekend zijn.

Dikwijls was deze landstreek het tooneel van oorlogsgewoel en wapengekletter. De vorsten van Hereford en Monmouth versterkten hun kasteelen om Heer te blijven in hun land. Het Katholicisme werd verjaagd onder bloedigen wreeden krijg, tot eindelijk Cromwell kwam met zijn ijzeren dwang en de slag bij Worcester den vrede herstelde.

Zoo strede en werkten de Dukes en Earls om de sterkste te zijn tot eindelijk al die kleine machten gebracht werden onder één groote macht — het Britsche rijk.

Veel is er gebeurd vóór Wordsworth schrijven kon :

„Here man more purely lives, less oft doth fall,
More promptly rises, walks with stricter head,
More safely rests, dies happier, is freed.
Earlier from cleansing fires, and gains withal
A brighter crown”.

Aan het einde van het nu zoo rustige Wyedal ligt de ruïne van het klooster te Tintern.

Een oude legende zegt, dat vóór de stichting van deze abdij daar een hermitage geweest is in die donkere eikenbosschen.

Van het oude klooster is nog veel bewaard gebleven en uit de stille lijnen der boogvensters van het kerkgebouw, spreekt zoo'n adel van denken, dat wij aandachtig stilstaan.

Geen ornament is er te veel; geen lijn ondoordacht; we zouden het niet wenschen, dat er nog vensters waren in die fijn verdeelde openingen.

De blauwe strakke lucht daarachter geeft relief aan de grijze steenmassa en de donkere gewelven zijn als ontsproten uit den met gras begroeiden grond daaronder.

De welvende lijn der heuvels dekt den afgebrokkelden muur af, en treedt in de plaats van het dak, dat op de pijlers heeft gerust.

Heel dicht bij is de groote weg met snorrende automobielen en rijtuigen, maar in de ruïne is volmaakte rust.

De enkele toeristen verdwijnen als kleine stippen in de groote onbepaalde ruimte, hun voetstappen worden gesmoord door het zachte gras dat het steenen plaveisel verving.

De opwaarts stijgende lijn, die steeds hooger wordt opgevoerd van pijler tot boog en tusschen die bogen door weer tot hooger punt, zich verliezend in de gewelven, — die stijgende lijn geeft mij de stemming, die in alle streng Gothische kerken zich van ons meester maakt — van een zich verheffen boven het alledaagsche, boven de wereld.

Waar het oog rust, nergens een onevenredigheid. —

En we vragen waarom die menschen, die zoo hoog konden voelen, dat zij deze steenmassa waardeerden, terug vielen — waarom dat trotsch gebouw moest vervallen tot ruïne en niet gespaard bleef als onverwoestbaar goed! —

Hoe leefden de monniken, die de abdij bewoonden, wat zochten, wat wilden ze?

Van waar kwamen ze, waar gingen ze heen?

„Geen van uw huizen zal gebouwd worden in steden, bij kasteelen of dorpen, maar op plaatsen ver van den omgang met menschen.

Alle kerken van onze orde zullen gewijd worden en gesticht voor de heilige Maria.

Er zullen geen klokketorens van steen of van hout zich verheffen. Dat is niet één met den eenvoud van de orde.

De ramen zullen zijn van ongekleurd glas.

Overdaad en weelde in beeldhouwwerk, schildering, bouw of andere dingen, die in strijd zijn met de strengheid van onze orde en niet te vereenigen met onze armoede, verbieden wij te maken in abdijen en bijgebouwen, noch eenige schilderij buiten die van de beeltenis van onzen Heiland.

Altaartafels mogen alleen in ééne kleur geschilderd zijn.

Laten twaalf monniken met den abt als dertiende gezonden worden naar nieuwe huizen en laten zij zich daar niet vestigen voor de plaats gereed is met boeken en alwat zij noodig hebben om deze wetten te houden”.

Zoo luidden de voorschriften van de broeders der „Cisterian” orde, die uit Frankrijk naar Engeland overstaken.

Het hoofdklooster lag te Citeaux in Frankrijk en kloosterbroeders van die orde vestigden zich over heel West-Europa, van Noorwegen tot Italië en van Bohemen tot Spanje.

In 1269 werd de kerk te Tintern gebouwd door Roger Bigod, Earl of Norfolk en voor dien tijd bestond reeds het klooster, dat in 1131 gesticht werd door Walter Titz Richard, Lord of Striguil.

Hoe de eenzaamheid geweest is waar dit klooster lag, kunnen we ons nu nog voorstellen, niettegenstaande de groote rijweg en de aansnorrende spoortrein de ruïne verbinden met het middelpunt van Engeland.

De stille lieflijke heuvels met de zilveren streep van het water maken het plekje tot een groene oase, en de schoonheid van het bouwwerk trekt onze gedachten weg van het woelige leven.

De kerk en de bijgebouwen waren eenmaal omringd door een hoogen muur, maar nu is die weggevallen, alleen de fundamenten met een opstapeling van enkele rijen steen omgrenzen den gewijden grond.

Binnen die muren leefden de monniken; een voorganger had gezegd dat „al wat hij wist van de heilige schrift, hij geleerd had in het woud, in het veld, door meditatie en gebed en dat hij geen anderen meester gehad had dan eiken en olmen.”

Zoo was dus de gedachtengang, die de bewoners van dit huis bezielde en naast gebed en meditatie, verschaften zij zich wat zij voor hun lichaam noodig hadden, door handwerk.

Zij legden zich toe op landbouw, zij hielden koeien, schapen en bijen en vischten in de Severn en de Wye.

Verder leefden zij in den grootsten eenvoud.

In „the boke of Nurture”, geschreven in de 15de eeuw door John Russell, staat:

„Also the abbote of Westmynstere, the hiest of this lande,
The abbot of Tynterne the poorest, y understande
They are bothe abbotes of name, and not like of fame to fande;
Yet Tynterne with Westmynster shall nowther sitte ne stande”.

De abdij van Tintern werd dus in één adem genoemd met die van Westminster, maar die van Tintern noemt hij de armste, die van Westminster de rijkste van het land. De indruk van arm zal wel daarop slaan, dat de broeders leefden zonder eenige weelde, want in verschillende oude geschriften leest men dat hun land en voorrechten geschonken werden, die de abdij maakten tot een zeer bevoorrecht goed.

De opbrengst van de verschillende landen in den omtrek kwam hun ten goede, evenals de vischvangst in de Wye, en de pacht.

Zelfs vermeldt een oud stuk dat, tot versterking van zieke broeders, een gedeelte van de herten, geschoten in het park van Trelleck, aan het klooster werd afgestaan.

Ongeveer 27323 acres in den omtrek, waaronder weiden, bosschen en water, behoorden in het midden van de 13de eeuw aan Tintern en de opbrengst van 100 koeien, 1000 schapen, waren een rijke bron van inkomsten.

De bijen zoemden om den kloostertuin; de honingopbrengst moet ten minste zeer aanzienlijk geweest zijn.

De voorraad wol der schapen was zoozeer de moeite waard, dat aan de Cisterian kloosters in 1193 werd aangezegd, dat zij een jaar lang de opbrengst van de wol moesten afstaan ten voordeele van Richard I, die in gevangenschap in Duitschland was.

De abt van Tintern verkocht in 1200 de wol aan Vlaamsche kooplieden.

Arbeidzaam en vervuld van landbouwbelangen, moet dus het leven van die kloosterbroeders geweest zijn; maar naast die aanraking met de natuur, moet er ook ernstige geestelijke arbeid volbracht zijn.

Foto A. Bienfait.

RUÏNE VAN DE ABDIJ VAN TINTERN.

De orde van de Cisterianbroeders bestond uit monniken en leeke-broeders, die in afzonderlijke gebouwen waren ondergebracht, en het verschil dier beide afdelingen bestond daarin, dat de leeke-broeders niet konden schrijven en dus meer materieelen arbeid moesten verrichten.

Wij zien dus de meer geleerde broeders gebogen over de fraai gebonden boeken, oude wijsheid ontcijferend, hun lotgevallen neerschrijvend in schoon geteekende letters.

En we denken aan oude schilderijen, waar de monnik met eerwaarden baard, gebogen over het papier, met de penneveer in de hand in stille aandacht zit en de woorden neerschrijft.

Hoe schoon moet het licht gevallen zijn door die hooge ramen over die stille gedaante.

En beschenen door het binnenvallend licht in het hooge kerkgebouw hebben die monniken zich bewogen, terwijl de weeke misgeluiden weerklonken door de gewelven.

Het leven der broeders te Tintern was dus een vereeniging van het bezigleven van het landbedrijf, een zich afzonderen in de natuur en een zich terugtrekken in de cel tot geestelijken arbeid.

De laatste abt van Tintern was Richard Wyche, die het hoofd van het klooster was in 1534.

Uit dien tijd is een brief bewaard gebleven van hem aan Cromwell, die hem aanzegt bij hem te komen op de „secretary”.

I received your letter this Saturday by Rob. Helgatte, servant to John Wynter of Bristowe, in which you desired me to attend you at Court. I will not fail to do so on Friday, begging you to respite me till Monday for the honour of this high feast of our Blessed Lady Tintern Saturday”.

Wat de besprekingen geweest zijn tusschen Cromwell en den abt weten wij niet, maar kort daarop in 1535 volgde de ophefving van de kloosters in Engeland.

Een uitkeering van £ 25 werd toegestaan aan den abt Richard Wyche.

Daarmee was dus het leven te Tintern verstoord.

In 1537 werden de abdij en alle bezittingen in Monmouthshire en Gloucestershire geschonken aan Henry, graaf van Worcester.

Volgens gevonden brieven schijnt de graaf verscheiden maanden in de Abdij geleefd te hebben.

In 1641 schrijft Lord Herbert of Cherburg, dat het graf van zijn vader, het lot deelt van de geheele kerk en ligt: „Now wholly defaced and ruined”.

Verwoest dus, vervallen is het grootsch gebouw. Alleen een enkele grafsteen herinnert aan het leven der monniken.

„Hic jacet Philippus Welstred” staat in Gothische letters gebeeldhouwd op den steen; het oud Christelijk embleem van den visch is nog zichtbaar naast het groote gerekte kruis.

Daarnaast ligt een steen waarop alleen de enkele letters, die den naam Browne aangeven.

Vergetelheid ligt met een diepen sluier over het leven dier beide mannen.

En de natuur neemt hoe langer hoe meer bezit van het gebouw, dat hun diende tot wijkplaats.

Gras groeit waar de steenen gelegd waren als vloer van de kerk. Klimop omslingert de boogvensters, waaruit de glazen door wind en regen zijn verbrijzeld, mos woekert in de muren en doet het voegsel dier groote blokken steen wijken.

Alles keert terug tot de natuur, waaraan de broeders hun kracht ontleenden.

En de blauwe lucht staat strak achter de open vensters.

De abdij te Tintern houdt mij vast met een geheime kracht, uitgaande van die strenge lijnen en als ik 's avonds het dal verlaat, dan ligt de abdij als een stille grijze rots herinnerend aan het verleden.

A. BIENFAIT.

OVER ONZE HOENDERS EN HET HOUDEN DAARVAN.

TOT de genoegens van het buitenleven behoort ook onder andere een mooi stel Hoenders. Er zijn nog tal van menschen, die, ofschoon ze prachtig de gelegenheid hebben die te houden, daarvoor niets gevoelen. De een noemt het een last, de andere zegt, men kan de eieren veel goedkoper koopen, een derde beweert, ik heb er geen verstand van en een vierde, als ik kippen houd, moet ik ze los kunnen laten loopen. Zoo voortgaande zijn er misschien nog eenige bezwaren aan te voeren, die toch eigenlijk meer in verbeelding, dan in werkelijkheid bestaan. De lust tot iets moet dikwijls opgewekt worden, want onbekend maakt onbemind.

Ik wil echter trachten den lezers van „Buiten”, die tot heden geen kippen hielden en hun, die daarmede wel eens een proef hebben genomen, maar door mindere praktische kennis daarvan, de liefhebberij hebben opgegeven, duidelijk te maken, hoe ze hoenders kunnen houden en welke rassen zoowel uit een oogpunt van genoegens, als uit een oogpunt van nut, zijn aan te bevelen.

Mijne ondervinding is: houdt niet te veel rassen, maar wat men heeft laat dit goed zijn. De fout van menig beginnend liefhebber is, dat dikwijls te hard van stal wordt geloopt.

Door het aanschaffen van te veel dieren, bederven zij hun liefhebberij. Zulks kost te veel zorg — te veel geld en naar verhouding leveren de dieren ook minder voordeel op.

Te veel opeenhooping van dieren in een te klein bestek levert gevaar op voor allerlei soort ziekten.

Een of twee toom kippen te bezitten, al naar gelang men er plaatsruimte voor heeft, is een genot van het buitenleven, ten minste voor degenen, die van dieren houden.

Lezers! hebt ge wel eens het onderscheid geproefd tusschen eieren van eigen hoenders, die in afgesloten ruimte worden gehouden en eieren, die men koopt? Oningewijden zeggen: nu ja, een ei is een ei, maar dit moet ik beslist tegenspreken. Een ei van eigen hoenders is oneindig veel zuiverder van smaak, veel fijner van dooier en wit, dan een ei, dat men gewoonlijk koopt. Maar hoe kan dit ook anders? Onze hoenders, die in afgesloten ruimte worden gehouden, kan men voederen naar keuze, terwijl beesten, die losloopen, alles eten, zelfs vuiligheid. Ik zal hier maar niet neerschrijven, wat ik hoenders meermalen heb zien eten; die aantrekkelijk is, zou dan geen ei meer lusten.

Ja, zegt een ander, „vieze varkens worden niet vet”, als men alles eens kon nagaan, wat dikwijls geconsumeerd wordt, dan zou er heusch veel zijn, waarvoor men ook feestelijk zou bedanken.

Volkomen waar! Maar wanneer ik er vóór kan zijn, dat mij eieren met allerlei bijmaakjes worden voorgezet, dan zal ik zoo vrij zijn daar toch zoo goed mogelijk voor te zorgen; die weg bestaat, wanneer men zelf kippen houdt — en toezicht uitoefent welk voeder wordt gegeven. Om eens een paar voorbeelden te noemen hoe nauw de voeding luistert, ook van eigen kippen. Op zekeren keer waren in de keuken wat spinazie-resten overgebleven, die aan de hoenders werden gegeven. Na verloop van een dag of wat proefden wij aan de eieren een bijzonder smaakje. Bij nadenken was dit het gevolg van de spinazie (spinazie kan dikwijls sterk zijn), waarvan wij den smaak geheel in de eieren terugvonden.

Van een fabrikant van ochtendvoer voor kippen kreeg ik een zakje voeder ten geschenke, om daarmee eens een proef te nemen; het voeder rook erg specerijachtig. Eenige dagen later kwamen de eieren op tafel, maar hoe heerlijk de huisgenooten een versch eetje anders vinden, niemand, die nu één ei gebruikte. Men vroeg mij hoe die nare lucht aan de eieren kwam. Het ei beruikende, bemerkte ik al heel spoedig wat daarvan de oorzaak was... het ochtendvoer, want dezelfde specerij-achtige lucht kon men aan het ei waarnemen. Die proefneming was natuurlijk spoedig geëindigd. Onnoodig te zeggen, dat ik het voeder van dien fabrikant niet kon aanbevelen.

Dat zijn voorbeelden, die spreken. Met de voeding van het dier staat het ei in nauw verband. Een ei moet zuiver zijn, dat is een eerste vereischte.

Bovenstaand is een korte inleiding geweest, om thans te komen op de bespreking hoe men hoenders moet huisvesten, hoe men hoenders moet voederen.

DE HUISVESTING: HET LEG- EN NACHTHOK.

Laten wij beginnen met het leg- en nachthok te omschrijven. Het hok, dat mij steeds het best heeft voldaan voor een haan en zes hennen, is van bovenstaand model. 1.35 Meter lang, 0.80 M. breed en 1.50 M. hoog (van den bodem tot de nok van het dak gemeten). Dit nachthok staat op vier houten paaltjes, of wat nog sterker is, op vier gemetselde beertjes, ongeveer 65 c.M. uit den grond. Aan de smalste zijde van het hok een flinke deur, 1.10 × 0.67 Meter. Onder in die deur een ruim gat, waardoor de kippen binnen komen, voorzien van een schuif, die opgetrokken kan worden. Boven die deur een ventilatiegat van 9 × 9 c.M. in hartvorm uitlopend — of een draaibaar rooster. Aan de breede zijde 15 c.M. van den bodem, een klep van 1 Meter, die naar buiten openslaat, (fig. 1 a), waardoor men bij de legnesten kan komen, want deze plaatst men vlak tegen deze klep aan. De legnesten 1 Meter lang, verdeelt men in 3 vakken, dus elk legnest wordt dan ongeveer 50 c.M. breed bij 30 c.M. hoogte, met een voorlat van 10 c.M. breedte, om het uitrollen der eieren te beletten. Het geheel moet los uitneembaar zijn, opdat ze gemakkelijk van tijd tot tijd afgeboend kunnen worden tegen de kippenluis. In het hok drie losse zitstokken, 4 × 4 c.M. dik, waarvan de bovenkanten afgerond, daar deze om de 3 maanden gereinigd behooren te worden. In de deur een ruitje (fig. 1 b), van 20 × 35 c.M. voor toetreding van licht, opdat de hoenders gemakkelijk op de zitstokken kunnen springen.

DE REN.

Nu een enkel woord over de ren. Hoe groot zullen we die maken? Mijn antwoord daarop is, zoo groot mogelijk, al naar gelang men daarvoor plaatsruimte beschikbaar heeft, maar voor een toom hoenders minstens 5 à 6 Meter lang, bij een breedte van 1.30 M. en een hoogte van 2 Meter aan den voorkant, met oploopping van

25 c.M. aan den achterkant voor afwatering. Misschien zal men zeggen: zoo hoog! Zeker! Licht en lucht moeten voldoende kunnen toetreden, daaraan heeft een beest evenveel behoefte als de mensch. Ik heb mij dikwijls geërgerd, als ik bij menschen kwam, die de beesten in rennen hielden van misschien 75 c.M. hoogte. Geen wonder dat ze zoo menigmaal met ziekten hadden te kampen; licht en lucht konden niet voldoende binnendringen, het eene beest stierf na het andere. Bij een volgende zag ik een nachthokje plaatsruimte aanbiedende voor niet meer dan drie beesten, maar er moesten er zeven in, een ongedekte ren, waarvan de bodem wel een modderpoel geleeke — de dieren zaten droevig in elkaar, tengevolge van veel nat, dat in de pooten was opgetrokken. De een stierf aan snot, de ander aan diarrhee. In korten tijd was de toom uitgestorven — en dan zeggen de menschen nog, ze begrijpen het niet, ze geven de dieren toch genoeg eten, maar krijgen geen eieren en telkens gaan de beesten dood. Ja, als men op die manier kippen houdt, doet men verstandiger ze niet te houden, want dan gaat de liefhebberij er af, waarvan men zelf de oorzaak is.

Heeft men er geen verstand van, welnu, klopt dan eens aan bij menschen, die het wèl weten, die zullen u gaarne inlichten, maar ga niet door op die wijze, daar gij uw eigen liefhebberij bederft.

De ren dan plaatst men het liefst aan den zonzkant. Mocht dit niet mogelijk zijn, dan is een andere plaats ook goed, mits de ren niet lager dan 2 Meter wordt gebouwd.

Een afgedekte ren is een eerste vereischte. De dieren moeten droog loopen, niets is nadeliger voor vastzittende hoenders dan een drassige bodem.

Voor de afdekking kan men niet beter gebruiken dan gegolfd gegalvaniseerd ijzer. Deze platen zijn in verschillende afmetingen verkrijgbaar.

Wanneer die 5 c.M. over elkaar en flink op afwatering gelegd worden, zal men nimmer last van lekkages onder vinden. 't Is op den duur de goedkoopste afdekking — ruim 20 jaar heb ik de platen in gebruik zonder eenig onderhoud, terwijl zinkbedekking voortdurend reparatie en asfaltbedekking meermalen vernieuwing vereischt.

Indien men een ren van 6 meter heeft, geef ik er de voorkeur aan, het nachthok *in* en *niet* aan de ren te plaatsen. In den winter is het hok dan meer beschut tegen de koude en in den zomer tegen de hitte van de zonnestralen, waardoor de naden van het hok niet zoo uit elkaar worden getrokken. Het geheel is minder aan de weersgesteldheid blootgesteld en zal daardoor langer in stand blijven. In de ren dienen nog een paar zitstokken te worden aangebracht, terwijl de bodem *dik* met rivierzand bedekt wordt — minstens een laag van 10 c.M. Men zal goed doen een paar maal per jaar de bovenste laag zand af te scheppen en door nieuw te vervangen.

Voor de omspanning van de ren gebruikt men gegalvaniseerd gaas met mazen van 2 c.M. Neemt men wijder afmeting van mazen, dan kost dit heel wat meer graan op een jaar, daar de musschen door de mazen heen sluipen, om het voeder van de hoenders een handje te helpen opmaken.

Een flinke hooge deur in de ren is aan te bevelen, opdat men gemakkelijk in en uit kan gaan.

Nu over het al of niet losloopen van kippen. Indien men de rennen inricht, zooals door mij hiervoor is aangegeven, dan zie ik volstrekt niet de noodzakelijkheid in de dieren los te laten loopen. Men mag een paar eieren minder krijgen, maar dit weegt niet op tegen de verschillende bezwaren aan het losloopen verbonden.

Buiten wonende, is het losloopen toch dikwijls zeer lastig. Bezit men een moes- of bloementuin, dan gaat het niet de hoenders hierin huis te laten houden, niemand zal daarvoor zijn tuin willen offeren want kippen zijn zeer slechte tuinlui. Alleen in den winter zou dit mogelijk zijn, wanneer er niet veel meer in den grond staat. Kweekt men echter eenige wintergroenten als boerenkool, spruitkool, winterspinazie, enz., dan zal het ook niet mogelijk zijn, daar er dan spoedig weinig meer van overblijft.

Heeft men burens en wil men daarmee goede vrienden blijven, dan is het ook geraden de kippen vast te houden, want dikwijls vliegen ze over en dan komen de klachten.

Heel iets anders is het, als men de beschikking heeft over een stuk bosch of weiland. Daarin kunnen ze minder schade aarichten en in dat geval is losloopen natuurlijk wel aan te bevelen. Toom A kan men bijvoorbeeld vandaag en toom B morgen laten rondloopen. Is het mogelijk voortdurend het terrein er voor in te richten, dan zet men dit af met gaas in zooveel vakken als men rassen wil houden, want wil men van zijne toomen broeden, dan moet men streng elk ras bij elkaar houden om verbastering te voorkomen.

* * *

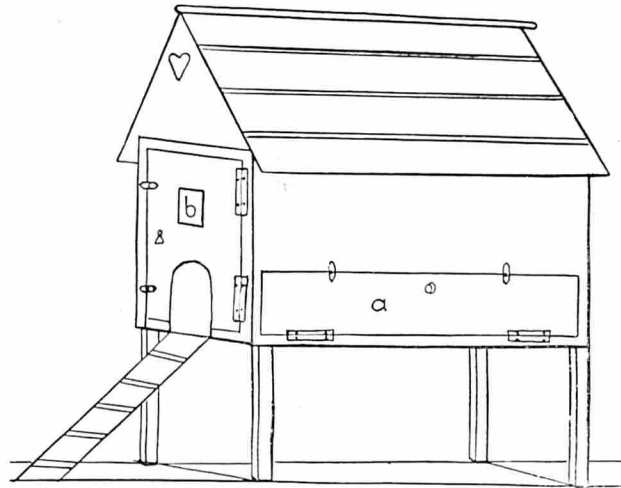

Fig. 1. MODEL KIPPENHOK.

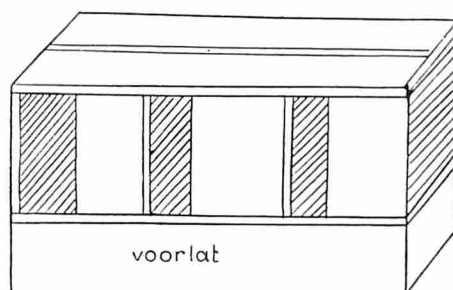

Fig. 2. MODEL LEGNESTEN.

DE VOEDING.

De voeding is een voornaam punt, waarvan veel afhangt. Ik begin met te zeggen, dat de meeste menschen te goed zijn voor hun dieren. Hoe dat? — zoo hoor ik u zeggen. Wel, doorgaans voeren ze veel te veel, hierdoor worden de hoenders te vet, het gevolg is weinig eieren, terwijl ook ziekten daaruit kunnen voortkomen.

Wilt gij gezonde dieren hebben en voordeel er van trekken, neemt dan de volgende voeder-methoden aan:

's Morgens vroeg ochtendvoer (Hoenderbeschuit vermengd met de helft zemelen bevat mij steeds het best), met warm water in rullen toestand aangemengd, — laat men het een kwartier bekoelen. Er wordt gerekend op één houten potpelteje vol per kip, zulks is voldoende.

's Middags om 1 uur voert men *dikke* Chevallier gerst, zooveel als ze maar lusten; wat na een paar uur overblijft, wordt weggenomen. Dien hun eten voor in platte verglaasde of geëmailleerde schotels, die eens per week worden schoongemaakt. Strooi nooit het eten op den bodem van den ren, daar die onrein is door de uitwerpselen der hoenders. 't Is meermalen voorgekomen, dat hoenders besmet werden doordien het voeder op den grond werd gestrooid en tegelijkertijd met de uitwerpselen van een tuberculouze kip is opgepikt geworden, waarvan ongelukkigerwijze niet bekend was, dat die zich daaronder bevond, en na verloop van een half jaar waren alle kippen door tuberculose aangetast.

In den ruitijd voert men $\frac{1}{2}$ Liter kleine maïs bij de gerst, daar de dieren in die periode veel van hun vetgehalte verliezen. Buiten den ruitijd geen maïs voeren, anders worden ze te vet. Bij strenge koude is het goed een paar handjes hennepzaad te geven, waarmede wordt opgehouden, zoodra de vorst voorbij is.

Om den anderen dag is het noodzakelijk, het geheele jaar door, ook groen voer toe te dienen, bij voorkeur in den namiddag, doch vooral niet te veel. Klein gesneden gras, salade of andijvie is uitstekend. In den winter een stronk boerenkool, die aan een touw in den ren wordt opgehangen; zorgt er steeds voor dat het groenvoer goed droog is, nat groenvoer veroorzaakt diarrhée, waaraan dikwijls de beesten plotseling sterven. Het is zelfs wel zóó sterk, dat men des morgens aan geen der dieren iets had opgemerkt — kammen en lellen alles nog vuurrood —, terwijl na verloop van een uur er een kip dood lag. Meermalen heb ik aan die oorzaak eenige hoenders van een toom in een paar dagen zien bezwijken. Behalve een fontein, met niet te kil drinkwater, die elken dag goed uitgeschrobt en van versch water voorzien moet worden, is het ook noodig een bakje met fijn gebroken schelpen in den ren op te hangen, zulks hoofdzakelijk voor kalkvorming van de eierschaal — anders krijgt men te dunne schalen waardoor het ei breekt. Ook voor de goede spijsvertering hebben de dieren dit noodig. Kippen die losloopen, kunnen schelp- of kalkdeelen zelf zoeken, maar bij kippen die vastzitten, moet men er voor zorgen dit geregeld te geven.

(Slot volgt).

Utrecht.

C. J. G. REPELIUS.

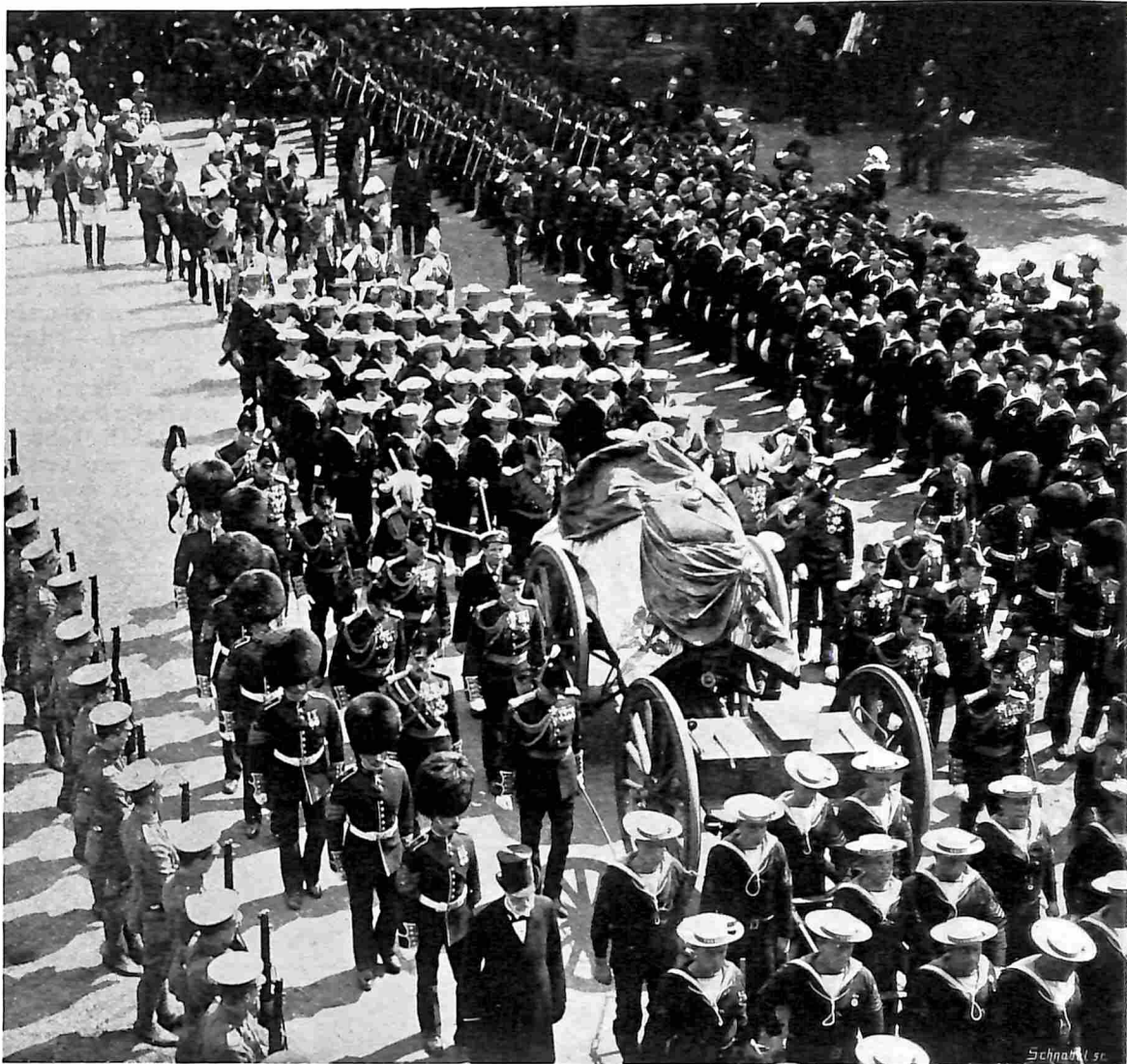

Foto Underwood & Underwood.

DE BEGRAFENIS VAN KONING EDWARD VII.

DE LIJKKIST GEPLAATST OP EEN AFFUIT EN DOOR MATROZEN NAAR DE KAPEL GETROKKEN.

DE BEGRAFENIS VAN KONING EDWARD VII.

DE VORSTELIJKE PERSONEN ACHTER DE LIJKKIST GAANDE.

Op de eerste rij achter den Standaarddrager en den heraut: van links naar rechts: Keizer Wilhelm, Koning George en de Hertog van Connaught; op de tweede rij: de Hertog van Cornwall en Prins Albert (Kroonprins). Op den achtergrond ziet men o.a.: den Koning van Spanje, den Tsaar van Bulgarije, den Koning van Griekenland, den Koning van Denemarken, Prins Fushimi, enz. Rechts: het standbeeld van Koningin Victoria.